

Ekonomický styl myšlení II

7. přednáška

9. dubna 2024

Obsah přednášky

Peníze a peněžní trh

- peníze - vymezení
- poptávka po penězích
- bankovní soustava (multiplikace depozit)
- centrální banka a její funkce
- nabídka peněz
- rovnováha na peněžním trhu

Peníze a peněžní trh

- Peníze = to, co je všeobecně uznáváno jako prostředek placení za statky a služby.
- Funkce peněz:
 1. prostředek směny;
 2. míra hodnot (zúčtovací jednotka);
 3. uchovatel hodnoty

Vývoj peněz

- Peníze vznikají s rozvojem směny.
- Zbožové peníze (kožešiny, koření aj.)
- Plnohodnotné peníze
 - zlatý standard
 - standard zlatého slitku
 - standard zlaté devizy (srpen 1971)
- Peníze s nuceným oběhem – ve stejné době
 - neplnohodnotné bankovky (a státovky, které vydávaly vlády pro financování např. 1. SV)

Vlastnosti peněz

(co musí statek splňovat, aby mohl být penězi)

- Dělitelnost (snadná a jednoznačná)
- Stejnorodost (každý kus – stejná hodnota)
- Vysoká hodnota (zjednodušení realizace transakcí)
- Trvanlivost (uchování v čase)

Současná podoba peněz

- Od r. 1971 demonetizace zlata.
- Peníze mají nucený oběh

Přijímání v transakcích je podloženo zákonem

- Současná podoba:
 - bankovky
 - mince
 - depozitní peníze

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2011

	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Počet kusů na 1 obyv. ČR
bankovky celkem	400 302,3	97,2	353,0	33,9
mince celkem	10 630,9	2,6	1 750,3	168,3
pamětní mince	1 019,5	0,2	1,9	
Celkem	411 952,7	100,0	2 105,2	202,2

Zdroj: ČNB, http://www.cnb.cz/cs/platidla/obeh/struktura_/index.html

Struktura peněz v oběhu podle stavu ke dni 31.12.2021

	V oběhu v mil. Kč	Podíl v %	V oběhu v mil. kusů	Počet kusů na 1 obyv. ČR
bankovky celkem	709 093,4	97,0	535,4	50,0
mince celkem	19 010,5	2,6	2 195,0	205,1
pamětní mince	2 994,1	0,4	3,1	
Celkem	731 098,0	100,0	2 733,5	255,2

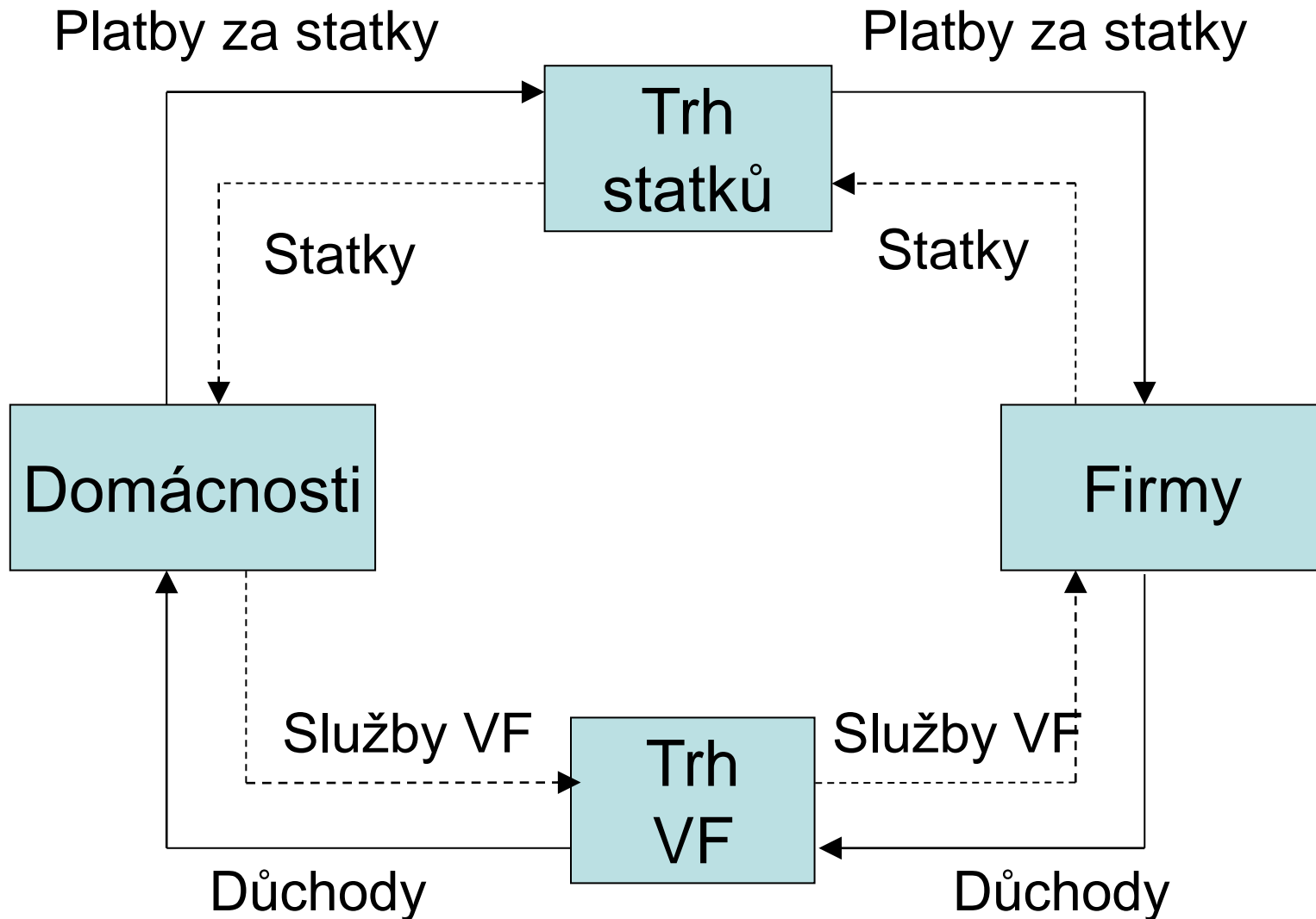
Zdroj: ČNB, dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/>

Vývoj výše oběživa v ČR

Zdroj: ČNB; dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/obeh/>

Peněžní rozměr ekonomiky

Peněžní agregáty

- Likvidita = schopnost sloužit jako platební prostředek.
- Agregáty:
 - $M0$ = oběživo;
 - $M1$ = $M0$ + bankovní depozita na požádanou
 - $M2$ = $M1$ + kr. depozita (do 2 let)
 - $M3$ = $M2$ + dl. depozita

Peněžní agregáty k 29. 2. 2024 (v mil. Kč)

Oběživo	668 332,2
Jednodenní vklady	4 390 217,3
M1	5 058 549,5
Vklady s dohodnutou splatností do 2 let	1 320 572,5
Vklady s výpovědní lhůtou do 3 měsíců	197 088,1
M2	6 576 210,0
M3	6 824 145,7

Zdroj: ČNB. Dostupné z: Databáze časových řad ARAD

Kvantitativní teorie peněz

- Jedna z nejstarších teorií (16. resp. 18. století, autoři: Jean Bodin (1578); David Hume (1752))
- Kupní síla peněz se odvíjí ze vztahu mezi výkonem ekonomiky, množstvím peněz a cenovou hladinou → zachycuje ji rovnice směny.

Rovnice směny

$$P \times Q = M \times V$$

P... cenová hladina

Q... reálný produkt (výkon ekonomiky)

$P \times Q$ = nominální produkt

M... množství peněz v ekonomice

V... rychlost obratu peněžní jednotky

Cenová úroveň je přímo úměrná množství peněz (peněžní zásobě)

Poptávka po penězích (D_M)

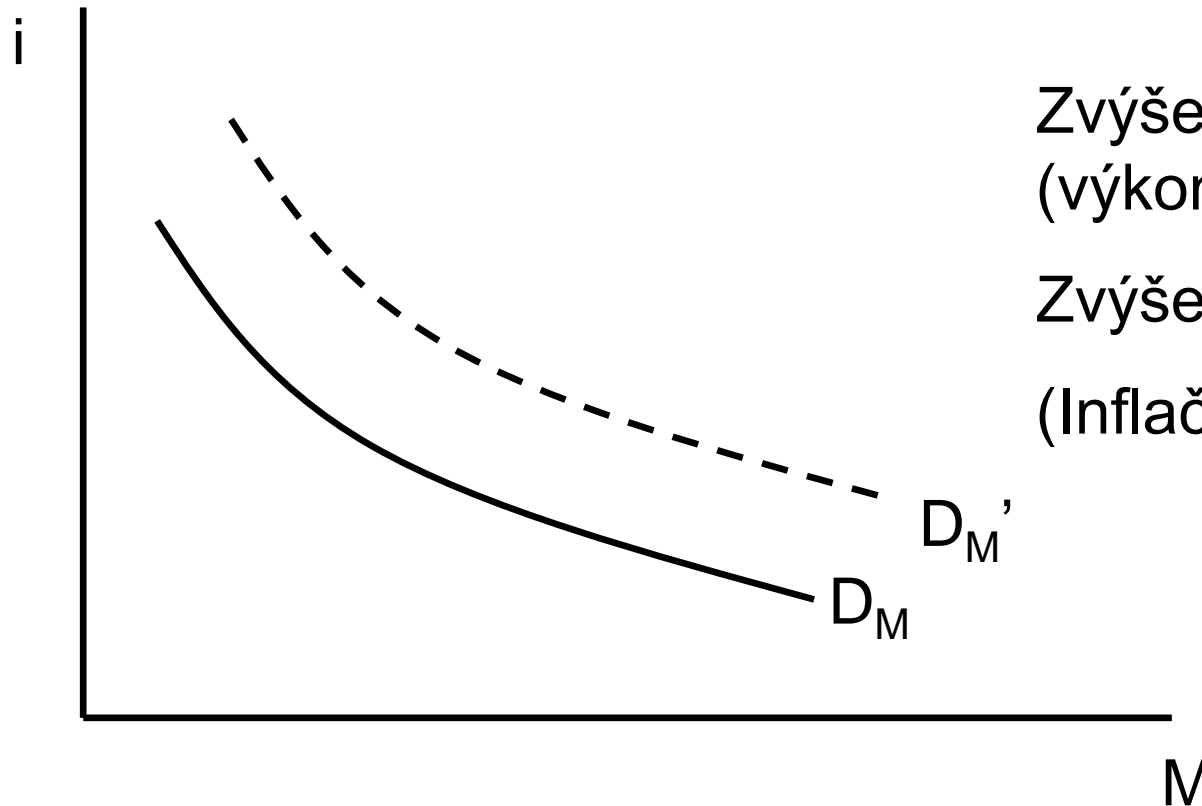
- D_M ... touha držet určitou část aktiv ve formě hotovostních peněz (peněžních zůstatků) při různých úrovních úrokové míry.
- Cenou peněz je úroková míra (i).
- V určitých situacích chceme využít toho, že jsou nejlikvidnější formou aktiv ($M1$)
 - viz dále motivy držby peněz

Motivy držby peněz

- D_M vyjadřuje poptávané množství peněz v závislosti na jejich ceně – úrokové míře
- Transakční motiv (transakční a opatrnostní složka) – vazba na důchod
- Spekulační motiv (peníze jako aktivum) – vazba na úrokovou míru

Nákladem držby peněz je ušlý zisk/výnos, resp. pokles kupní síly.

Poptávka po penězích - graf

Vliv na D_M (růst):

Zvýšení reálného HDP
(výkonu, důchodu)

Zvýšení cenové hladiny
(Inflační očekávání (růst))

Utváření nabídky peněz

- Peněžní nabídku tvoří bankovní sektor.
- Peníze mají formu: bankovek a mincí
depozitních peněz
- Depozitní peníze vznikají zejména při poskytování úvěrů.

Úvěr (1)

- Vztah: VĚŘITEL – DLUŽNÍK
- Pozice věřitele založena na existenci úspor.
(Jejich vlastník za úplatu zapůjčuje prostředky.)
- Dlužník může po určitou dobu disponovat zapůjčenými prostředky.

Úvěr (2)

- Makroekonomický význam úvěru: Přeměna úspor (S) v investice (I) ovlivňuje velikost AD !
- Cenou je úroková míra (i)
 - její výše určuje zhodnocení zapůjčených peněz
 - utváří se na peněžním trhu
 - pohyb se řídí stejnými zákonitostmi jako na jiných (dílčích) trzích

Význam úrokové míry

- Úvěr je zdrojem investic → úroková míra ovlivňuje ochotu investovat → podnikat.
- Jakožto CENA směřuje omezené prostředky tam, kde se nabízí největší zhodnocení
- tzn. tam, kde jsou schopni dosahovat zisku (roste cena jimi produkováného statku nebo se snižují náklady).

Role banky

- Možnosti úvěru:

Přímé nebo nepřímé financování

Přímé financování má nevýhody:

nevyužití všech volných prostředků;

překážky přesunu k „nejpotřebnějším“

Nepřímé financování:

- Banka plní roli zprostředkovatele úvěru.
- Jsme zpět u finančního trhu (přeměna S na I)
 - Věřitelé – banky - dlužníci

Bankovní sektor

Banka je firma specializovaná na obchod s kapitálem (ve formě peněz).

Provádí tři typy operací (pasivní, aktivní a neutrální).

Cíl banky je širší než maximalizace zisku (solventnost, likvidita aj.).

Specifika banky

- Rozporné cíle
- Rozsah vlastního kapitálu je relativně malý vzhledem k objemu aktiv.
- Využívá k podnikání cizí prostředky, což vede k nutnosti výraznější regulace.

Bankovní soustava

- Bankovní soustava je dvoustupňová:
 - Centrální banka (případně jiný typ st.instituce)
 - Komerční/obchodní banky
- Centrální banka
 - Specifický cíl (měnová stabilita)
 - Působí dovnitř i vně ekonomiky.

Česká národní banka

- Zřízena zákonem č. 6/1993 Sb., o ČNB.
- Hlavním cílem ČNB je péče o CENOVOU STABILITU.
- Pokud tím není dotčen hlavní cíl *PODPORUJE OBECNOU HP VLÁDY vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu.*

Mandát ČNB

- pečovat o cenovou stabilitu,
- pečovat o finanční stabilitu a o bezpečné fungování finančního systému v České republice,
- vydávat bankovky a mince, řídit peněžní oběh a zúčtování bank,
- vykonávat dohled nad osobami působícími na finančním trhu.

Zdroj: ČNB, [Mandát České národní banky - Česká národní banka \(cnb.cz\)](https://www.cnb.cz)

Funkce centrální banky

- Emisní funkce
- Provádění MP
- Správa devizových rezerv
- Dohled nad a regulace bankovního sektoru
- Banka bank
- Banka státu
- Reprezentace bankovního sektoru a státu navenek

Formování nabídky peněz

- Množství peněz je jednou z veličin ovlivňujících rovnováhu ekonomiky (může mít vliv na skutečný produkt).
 - Viz Kvantitativní teorie peněz
- Zásadní položkou peněžní masy jsou depozitní peníze (tvořené bankami).

Tvorba depozitních peněz

- Jak jsou tvořeny depozitní peníze?
- Jaký mají význam pro peněžní zásobu (peněžní masu, nabídku peněz)?
- Předpokladem je znalost nástroje MP:
 - Míra povinných minimálních rezerv (PMR)

Bilance banky

AKTIVA

- Úvěry
- Rezervy (povinné)
- Držba CP
- *Vklady u jiných bank*

PASIVA

- Vklady (depozita)
- Úvěry od CB či jiných bank
- Vlastní kapitál

Multiplikace depozit

pokud $p_{mr} = 10\%$ a vklad 1.000

Banka	Změna depozit	Nové úvěry	Změna rezerv
1. stadia	1000	900	100
2. stadia	900	810	90
3. stadia	810	729	81
n. stadia
Celkem	10.000	9.000	1.000

Realita versus příklad

- Povinné versus dobrovolné rezervy
- Chování dlužníků
- Chování střadatelů

Depozitní multiplikátor

- Jednoduchý (prostý) multiplikátor depozit
- Peněžní multiplikátor (složitější vztah)
- $\Delta D = (1/pmr) \times \Delta R$

$1/pmr$...depozitní multiplikátor,

„ pmr “... sazba povinných minimálních rezerv

Další důležité pojmy

- Monetární (peněžní) báze B:

$$B = O + R$$

- Peněžní zásoba (masa) M:

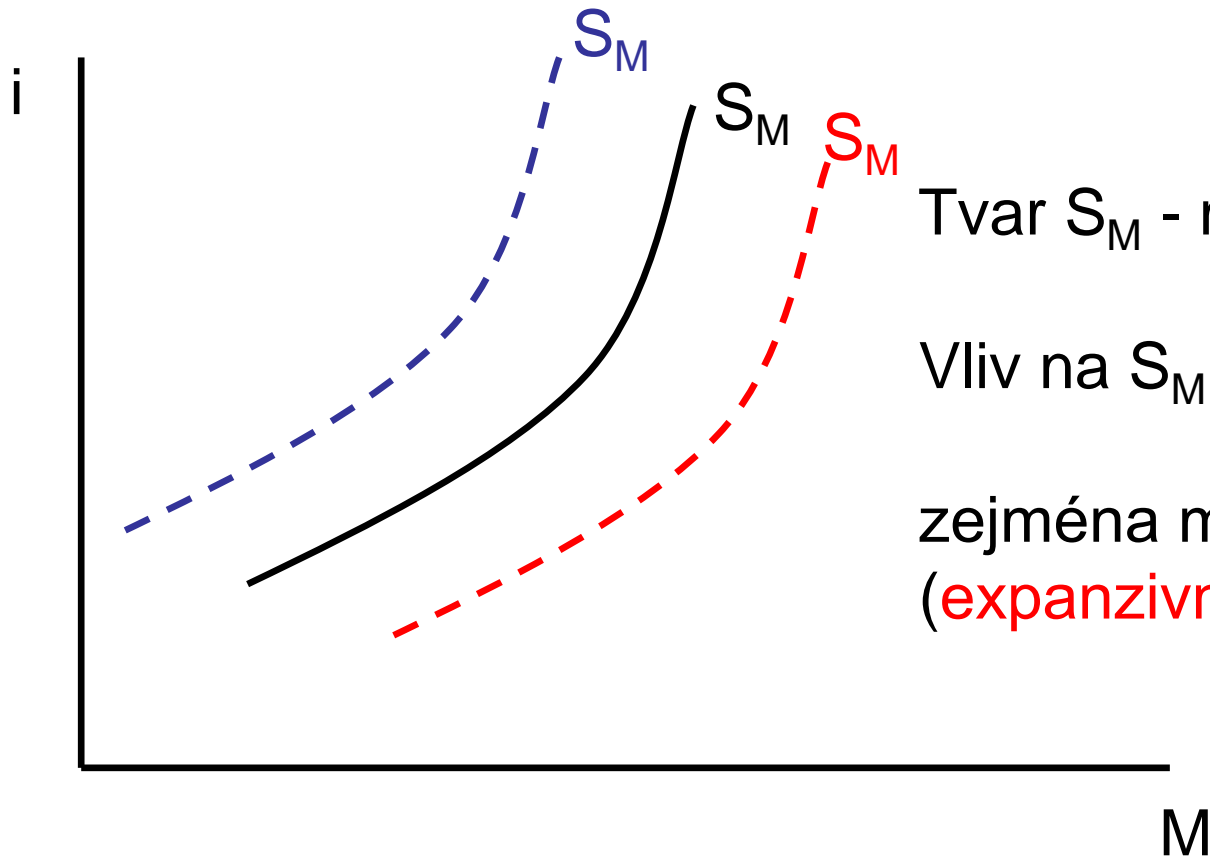
$$M = m \times B \quad (m \dots \text{peněžní} \\ \text{multiplikátor})$$

$$M = O + D \quad (\text{oběživo} + \text{depozita})$$

Nabídka peněz (S_M)

- S_M ... množství peněz nabízené bankovním sektorem při různých úrovních úrokové míry.
- Endogenní nabídka – reakce bank na poptávku po úvěrech (díky tvorbě depozitních peněz vytváří společně s CB množství peněz, které je při dané úrokové míře nabízeno)
- Monetární báze a její role v nabídce peněz.
(MB = oběživo a rezervy bank)

Nabídka peněz - graf

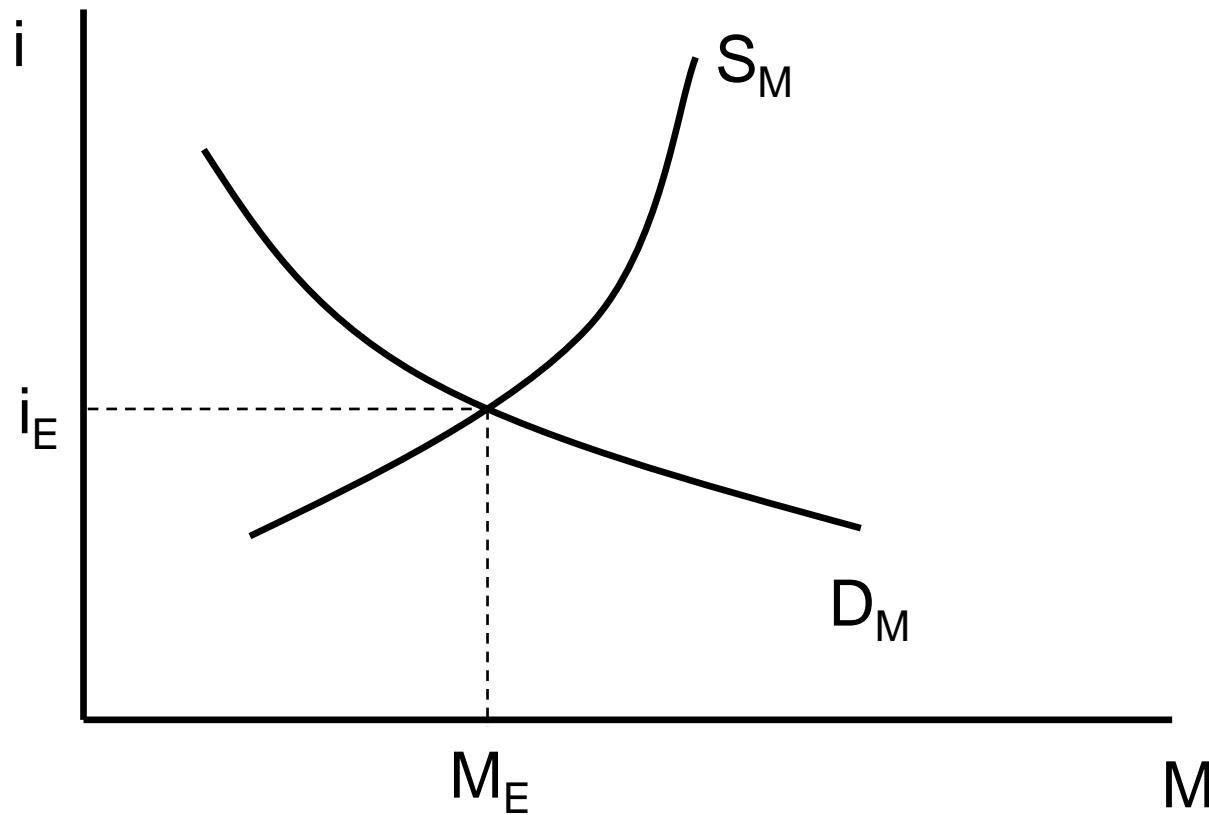

Tvar S_M - relativní endogenita

Vliv na S_M (posuny):

zejména monetární politika
(**expanzivní**/**restriktivní**)

Rovnováha peněžního trhu

Peněžní trh

Nabízené množství peněz = držené množství.

Poptávané množství = kolik subj. **chtějí** držet.

Tomu odpovídá utváření rovnováhy
(role trhu zapůjčitelných fondů)